

การศึกษาและพัฒนารูปแบบงานจักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิม เพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบตกแต่งกรณีศึกษา ชุมรมผู้สูงอายุ

บ้านกัวแลปาเป้า อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

วาสนา สายมา

คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

E-mail: vassana.007@gmail.com

บทคัดย่อ

งานจักสานเป็นงานหัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นสามารถพบได้ทุกจังหวัดในประเทศไทย รวมถึงภาคเหนือบ้านกัวแลปาเป้า ต.บ้านกาด อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ เป็นชุมชนที่ผู้สูงอายุรวมกลุ่มกันเผยแพร่ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมการจักสานให้กับลูกหลานในชุมชน โดยตั้งกลุ่มอู่ยสอนหลานสอนการจักสานเครื่องใช้ต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ก็ยังพบปัญหาคือ ลวดลายดั้งเดิม ความเป็นเอกลักษณ์ของงานจักสานที่บ่งบอกถึงชุมชน ยังไม่มีความแตกต่างจากที่อื่น ตลอดจนไม่ตอบโจทย์ความต้องการทางการตลาด ในปัจจุบันจึงเกิดเป็นวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบงานจักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิม เพื่อประยุกต์ใช้รูปแบบงานจักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิมในการออกแบบตกแต่ง และเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุในทางสร้างสรรค์ให้เข้ากับสังคมสูงวัยและสังคม ในศตวรรษที่ 21 ดำเนินการวิจัยโดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่สัมภาษณ์ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มอู่ยสอนหลานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และลวดลายดั้งเดิม จากนั้นผู้วิจัยทำการออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานลวดลายดั้งเดิมเพื่อประยุกต์ตกแต่งเป็นเครื่องแขวนสมัยใหม่ และผลิตต้นแบบเครื่องแขวน และนำไปเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มอู่ยสอนหลาน จากนั้นสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย พบว่า จากการลงพื้นที่กลุ่มชมรมผู้สูงอายุมีการจักสานลวดลายดั้งเดิมทั้งหมด 10 รูปแบบ ผู้วิจัยเลือกลวดลายดอกฝั้นและดอกบานชื่น ซึ่งเป็นลวดลายดั้งเดิมมาออกแบบและพัฒนาเป็นเครื่องแขวนสมัยใหม่ เนื่องจากลวดลายดอกฝั้นมีกลีบดอก 4 กลีบ ปลายมนแผ่ออกหรือยกเป็นฝอยผสมผสานลายดอกบัวตูม ดอกพิกุล ดอกคำหลวง ดอกจิก ดอกปิ่นนพเก้า และกรงนก และลวดลายดอกบานชื่นช่อกระจุกทั้งดอกชั้นเดียวและดอกซ้อน ดอกมีรูปทรงเรียงกลีบดอกหลายแบบ

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 13 No.2 (July–December) 2021

ผสมผสานลวดลายเกลียว ไอร์เรศ รวงข้าว ดอกसान เพื่อให้เกิดความสวยงาม แปลกตา และสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดกลุ่มผู้บริโภคสมัยใหม่และขยายการตลาดได้

คำสำคัญ : งานจักสานไม้ไผ่, ลวดลายดั้งเดิม, ชมรมผู้สูงอายุ, แม่วาง, เชียงใหม่

A Study of Original Patterns of Bamboo Basketry Development for Decorative Purposes: A Case Study of the Elderly Cooperative Group in Kiu Lae Pa Pao Village, Mae Wang District, Chiang Mai

Wasana Saima

Faculty of Fine Arts and Architecture of Rajamangala University of Technology Lanna

E-mail: vassana.007@gmail.com

ABSTRACT

An art of local basketry weaving can be found in every province of Thailand including some provinces in the north of Thailand. In Kiu Lae Pa Pao village, Ban Kat subdistrict, Mae Wang district, Chiang Mai, the elderly cooperative basketry group called “Oui Son Laan” (in northern Thai dialect means grandparents teach the grandchildren a basket weaving process) was initiated with an aim to spread the local wisdom of basket weaving to young people in the village. However, it was noticed that the original patterns of the basketry made no difference to the basketry patterns from other communities. Moreover, the basketry products from the village did not suit the existing market needs. Consequently, the purpose of this research is to study and develop the original pattern basketry weaving of the elderly cooperative basketry group to meet the decorative purposes. What more, it is another way to strengthen the potential of the elderly people in creative ways as per the concept of aging society in 21st century. The research methodology involved collecting the data from relevant documents, related research papers, and interviewing the elderly people from the cooperative group. After the data was compiled, the original basketry products were developed into modern-style mobiles. Some of them have been used as the master models. The development of

basketry weaving which is regarded as emerging knowledge was distributed and transferred to the elderly cooperative group afterwards. The findings showed that there were a total of 10 original patterns. In particular, poppy and zinnia flower patterns were chosen to be developed into the modern-style mobiles because of their elaborate pattern details. The poppy patterns mainly have four petals. Each petal is round or lobed. Poppy patterns are also combined with other patterns such as the lotus flower, bullet wood, golden gardenia, cornbeef wood, nine-gem pattern, and bird cage pattern. For the zinnia pattern, it includes both single-layer and double-layer flowers. It is a combination of zinnia petal patterns and others patterns such as twist, foxtail orchid, and sunflower to attract modern consumers and expanded markets.

Keywords: Bamboo Basketry Weaving, Original Patterns, The Elderly Cooperative Group, Mae Wang, Chiang Mai

บทนำ

งานจักสานถือเป็นงานหัตถกรรมที่ผลิตขึ้นมาเป็นสิ่งของเครื่องใช้เพื่อประโยชน์ใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความสวยงามแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้มีคุณค่าควรคู่กับการอนุรักษ์ไว้ ทั้งนี้งานจักสานสามารถพบเห็นได้ในทุกจังหวัดของประเทศ รวมถึงภาคเหนือเป็นอีกจังหวัดที่มีการสร้างผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่ บ้านกิวแลป่าเป่า ต.บ้านกาด อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่เกิดการรวมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับเครื่องจักสานไม้ไผ่ให้แก่ลูกหลานในชุมชน โดยตั้งกลุ่มที่ชื่อว่า กลุ่มอัยสอนหลานสอนให้ลูกหลานจักสานเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ตะกร้า ที่ใส่ของข้าวสวย ช้อน ไซ สุ่ม เป็นต้น ด้วยลวดลายแบบดั้งเดิมเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ลูกหลานใช้เวลาว่างในการสร้างงานรายได้เสริม และผู้สูงอายุยังสามารถหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองได้ แหล่งที่จัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่กลุ่มอัยสอนหลานส่วนใหญ่จะขายในตลาดชุมชน หรือผ่านพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น หรือหน้าร้าน แต่ปัญหาที่ทางกลุ่มพบเจอคือ ความเป็นเอกลักษณ์ของงานจักสานที่บ่งบอกถึงที่มาจากชุมชนยังไม่มีแตกต่างจากที่อื่นในกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ตลอดจนไม่ตอบโจทย์ความต้องการทางการตลาดในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นปัญหาดังกล่าวสำหรับ

การพัฒนารูปแบบงานจักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิมที่เป็นพื้นฐานภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงความเป็นเอกลักษณ์และประยุกต์การออกแบบรูปแบบ เทคนิคเฉพาะประโยชน์หน้าที่การใช้สอยเข้ามาสำหรับเป็นงานตกแต่งเครื่องเรือนที่ผลิตจากชมรมผู้สูงอายุกลุ่มอัยสอนหลาน ให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดกลุ่มผู้บริโภคสมัยใหม่และขยายการตลาดสู่สากลได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบงานจักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิม กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านกิวแลป่าเป่า
2. เพื่อประยุกต์ใช้รูปแบบงานจักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิมในการออกแบบตกแต่ง
3. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุในทางสร้างสรรค์ให้เข้ากับสังคมสูงวัยและสังคมในศตวรรษที่ 21

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินวิจัยแบ่งออกเป็น 4 กระบวนการดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

- 1.1 การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 การลงพื้นที่ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มอัยสอนหลาน เบื้องต้นเพื่อรวบรวมข้อมูล

เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนการผลิต รูปแบบการผลิต เป็นต้น เพื่อนำมาสรุปและพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

1.3 สรุปและระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและผู้วิจัยเพื่อหาแนวทางในการออกแบบประยุกต์ลวดลายดั้งเดิมสำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ตกแต่งเครื่องเรือน

2. การออกแบบและพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิมเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบตกแต่งเครื่องเรือน

2.1 จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลผลิตภัณฑ์ของชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มอัยสอนหลานพบว่า ผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มมีจำนวน 10 ผลิตภัณฑ์

2.2 ทางผู้วิจัยได้คัดเลือกจากผลิตภัณฑ์ทั้งหมดมา 2 ผลิตภัณฑ์สำหรับออกแบบและพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์จักสานลวดลายดั้งเดิมเพื่อประยุกต์เป็นตกแต่งเครื่องเรือนคือ ผลิตภัณฑ์ลวดลายดอกผืน และผลิตภัณฑ์ลวดลายดอกบานชื่น

2.3 ออกแบบและพัฒนาลวดลายดั้งเดิมที่เลือกพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์สำหรับตกแต่งเครื่องเรือนในรูปแบบเครื่องแขวน

3. การผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิมเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบตกแต่งเครื่องเรือน

3.1 การนำลวดลายดั้งเดิมมาออกแบบและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่สำหรับตกแต่งเครื่องเรือนในรูปแบบเครื่องแขวน

3.2 นำไม้ไผ่ข้าวหลาม ไม้ไผ่ริม และไม้ไผ่หอบ ที่มีอายุประมาณ 15-24 เดือนมาทำการจักสานให้เป็นเส้นบาง ๆ เรียกว่า เส้นตอก สำหรับใช้ในการจักสานทำเป็นเครื่องแขวน

3.3 นำเส้นตอกมาจักสานให้เป็นลวดลายที่เลือกไว้คือ ลวดลายดอกผืน และลวดลายดอกบานชื่น ให้มีขนาดที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ดอกขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่

3.4 ขึ้นโครงสร้างเครื่องแขวนและทำการประกอบลวดลายที่เลือกไว้ผสมผสานกับลวดลายอื่น ๆ ตามที่ออกแบบ

4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

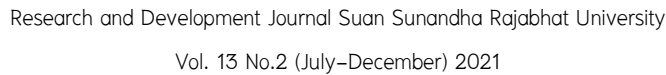
4.1 การเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มอัยสอนหลาน

4.2 การสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการรวบรวมข้อมูลผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิม

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลพบว่า ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ของชมรมผู้สูงอายุที่มีการจักสานรูปแบบและลวดลายแบบเดิม ๆ จำนวน 10 รูปแบบดังนี้

A decorative hanging ornament made of white paper flowers and leaves, suspended from a tree branch. The ornament features a central white paper flower with long, thin petals, and several smaller white paper leaves and flowers attached to it. It is hanging from a thin white cord against a background of a tree trunk and green foliage.

ที่มา : วาสนา สายมา

ที่มา : วาสนา สายมา

ที่มา : วาสนา สายมา

4. โมบายม้า ลักษณะของโอบายม้าคือ การนำเส้นตอกมาถักร้อยรวมกันให้เกิดเป็นรูปม้า และสานเส้นตอกไม้ไผ่ให้เป็นรูปร่างกลมคล้าย กระดุมนำมาใช้ตกแต่งบนผลิตภัณฑ์ ดังภาพที่ 4 ต่อไปนี้

ภาพที่ 4

ที่มา : วาสนา สายมา

5. เส้นไปตอก ลักษณะของเส้นไปตอกคือ การสานแบบพื้นฐานโดยการขัดให้เกิดเป็นลายจากแรงยึดระหว่างตอกสลับกันไปมาในลักษณะการสอด ดังภาพที่ 5 ต่อไปนี้

ภาพที่ 5

ที่มา : วาสนา สายมา

6. ม่านดอกบานชื่น ลักษณะม่านดอกบานชื่นคือ การสานตอกที่ไม่มีแบบแผนตายตัว ประดิษฐ์ขึ้นมาเอง โดยใช้การถักให้เป็นพวงดอกคำหลวงเรียงร้อยต่อกันลักษณะของอุบะ ดังภาพที่ 6 ต่อไปนี้

ภาพที่ 6

ที่มา : วาสนา สายมา

7. พัดจามร ลักษณะของพัดจามรคือ การประยุกต์มาจากกลดลายการถักของดอกบานชื่นผสมผสานกับการทำโครงไม้ไผ่ในลักษณะรูปพัด และใช้ไม้ไผ่ทำจุดเชื่อมต่อของโครงไม้ให้ติดกันสำหรับติดกลดลายดอกบานชื่นบนผลิตภัณฑ์ ดังภาพที่ 7 ต่อไปนี้

ภาพที่ 7

ที่มา : วาสนา สายมา

8. พัดสาน ลักษณะของพัดสานคือ การสานที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติสานด้วยการขัดหรือถักเชื่อมกันให้เป็นชั้น ๆ ให้ได้รูปทรงตามที่ต้องการ เพื่อยึดให้เป็นโครงรูปพัดและใช้การสอดขัดทำให้เป็นลวดลายที่ต้องการ ดังภาพที่ 8 ต่อไปนี้

ภาพที่ 8

ที่มา : วาสนา สายมา

9. ดอกรวงข้าว ลักษณะของดอกรวงข้าว คือ การสานให้เป็นลักษณะดอกไม้ด้วยการขัดและถักเชื่อมกันเป็นชั้นๆ ให้ได้รูปทรงตามที่ต้องการ จากนั้นนำมารวมกันให้เป็นช่อเหมือนต้นข้าวชูรวงรับสายลมที่เพียวไหว ดังภาพที่ 9 ต่อไปนี้

ภาพที่ 9

ที่มา : วาสนา สายมา

10. โบายนกวาสนา ลักษณะโบายนกวาสนาคือ ประยุกต์มาจากต้นแบบโบายนกที่ยังไม่สมบูรณ์ มีการเพิ่มเติมส่วนที่เป็นหัวและขานกมาดัดแปลงให้สมบูรณ์จึงเรียกนกนี้ว่า นกวาสนา ใช้การสานจากใบตาลหรือวัสดุจากใบลานก็ได้ เพราะขนาดกว้างเส้นใยจะเหนียวเกาะเกี่ยวเป็นผืนติดกัน ซึ่งจะไม่เหมือนกับไม้ไผ่จะฉีกตอกออกมาเป็นเส้นตรงตามแนวที่เราต้องการตามความยาว แต่วัสดุจากใบตาลหรือใบลานฐานของใบตัดแยกออกมามีขนาดเท่ากันทำให้เมื่อนำมาสานเป็นรูปนกเกิดความสวยงาม ลวดลายมีความประณีตมากขึ้น ดังภาพที่ 10 ต่อไปนี้

ภาพที่ 10

ที่มา : วาสนา สายมา

2. ผลการออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิมเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบตกแต่งเครื่องเรือน

จากลวดลายผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มที่ผลิตได้มีจำนวน 10 รูปแบบ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นผลิตภัณฑ์ 2 ลวดลายที่สามารถนำมาพัฒนาประยุกต์ตกแต่งเครื่องเรือน ให้เกิดความหลากหลายของรูปแบบคือ ลวดลายดอกพิน และลวดลายดอกบายขึ้น เนื่องจากลักษณะมีความโดดเด่น และกระบวนการผลิตไม่ยุ่งยาก สามารถต่อยอดสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่สวยงามได้ ดังนี้

1. ลวดลายดอกพิน ได้แนวคิดแรงบันดาลใจจากรูปทรงดอกพินออกดอกที่ยอด กลีบดอกมี 4 กลีบ ปลายมนแผ่ออกหรือยกเป็นฝอยที่โดดเด่น จึงสามารถนำมาออกแบบและพัฒนาผสมผสานร่วมกับลวดลายอื่น ๆ ในการทำเป็นเครื่องแขวน เช่น ลวดลายดอกบัวตูม ดอกพิกุล ดอกคำหลวง ดอกจิก ดอกปิ่น นพเก้า และกรงนก ที่มีวิธีการจักสานคล้ายๆ กันคือ นำไม้ไผ่มาจักสานเป็นเส้นบาง ๆ และขึ้นรูปสานให้เกิดรูปลักษณะของดอกต่าง ๆ ดังภาพที่ 11 ต่อไปนี้ และภาพที่ 12 ต่อไปนี้

ภาพที่ 11 ลวดลายดอกพิน ดั้งเดิม
ที่มา : วาสนา สายมา

ภาพที่ 12 การออกแบบและพัฒนาลวดลายดอกพินผสมผสานกับลวดลายอื่น ๆ เช่น ลายดอกพิกุล ปลาตะเพียน ม้า เป็นต้นเพื่อประยุกต์เป็นเครื่องแขวนสมัยใหม่
ที่มา : วาสนา สายมา

2. ลวดลายดอกบานชื่น ได้แนวคิดแรงบันดาลใจจากลักษณะใบรูปใบหอกหรือไข่แกมขอบหนามปลายแหลม ดอกออกเป็นช่อกระจุก ทั้งดอกชั้นเดียวและดอกซ้อน กลีบดอก วงนอกรูปขอบหนาม และดอกมีรูปทรงเรียงกลีบดอกหลายแบบ จึงสามารถนำมาออกแบบและพัฒนาผสมผสานร่วมกับลวดลายอื่น ๆ ในการทำเป็นเครื่องแขวน เช่น ลวดลายเกลียว ไอร์เรต รวงข้าว ดอกसान ที่มีวิธีการจักสานตามความกว้างยาวของเส้นไม้ไผ่ (เส้นตอก) ที่ใช้การหมุนเส้นตอกให้เป็นเกลียวและการย้อนกลับของเส้นตอกให้ออกมาเป็นลักษณะดอกต่าง ๆ

ภาพที่ 14 การออกแบบและพัฒนาลวดลายดอกผืนผสมผสานกับลวดลายอื่น ๆ เช่น ลายเกลียว ไอร์เรต รวงข้าว ดอกसान เป็นต้น เพื่อประยุกต์เป็นเครื่องแขวนสมัยใหม่
ที่มา : วาสนา สายมา

ภาพที่ 13 ลวดลายดอกบานชื่น ดั้งเดิม
ที่มา : วาสนา สายมา

3. ต้นแบบผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ลวดลายดั้งเดิมเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบตกแต่งเครื่องเรือน

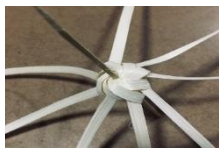
3.1 การนำไม้ไผ่ข้าวหลามที่มีที่มีอายุกลาง ๆ ผ่าออกเป็นซีกตามแนวยาวลำต้น โดยจะได้ประมาณ 5-6 ซีกตามขนาดของลำต้นไม้ไผ่

3.2 นำไม้ไผ่มาจักเป็นเส้นตอกที่มีขนาดแตกต่างกันตามลักษณะของการทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

3.3 ขั้นตอนการทำดอกผืน โดยนำเส้นตอกตามขนาดที่ต้องการจำนวน 4 เส้น พับครึ่งเส้นตอกแต่ละเส้น และใช้เส้นที่ 2 ควบเส้นแรก เส้นที่ 3 ควบเส้นที่ 2 เป็นรูปสี่เหลี่ยม และเส้นสุดท้ายสอดเข้ารูของเส้นแรกเพื่อยึดไม่ให้หลุดออกจากกัน

3.4 พับเส้นตอกที่ละเส้นโดยพับทบแยงมุมจาก 4 เส้นเป็น 8 เส้น เส้นสุดท้ายสอดเข้ารูเส้นแรกเพื่อยึดไม่ให้หลุดออกจากกัน จากนั้นนำไม้เสียบกลางของดอกจับเส้นตอกมา 1 เส้น นับจากซ้ายมือไป 4 ช่อง นำเส้นตอกที่จับนั้นวางลงช่องที่ 4 จับเส้นที่ 2 ด้านซ้ายมือวางลงช่องที่ 5 จับเส้นที่ 3 ด้านซ้ายมือวางลงช่องที่ 6 และจัดเส้นที่ 4 ด้านซ้ายมือวางลงช่องที่ 7 และนำเส้นตอกที่เหลืออีก 3 เส้นโดยเส้นที่ 1 สอดเข้าในช่องที่ 1 เส้นที่ 2 สอดเข้าในช่องที่ 1 ออกช่องที่ 2 เส้นที่ 3 สอดเข้าในช่องที่ 1 ออกช่องที่ 3 และเส้นที่ 4 สอดเข้าในช่องที่ 1 ออกช่องที่ 4 สุดท้ายดึงแต่ละเส้นให้แน่นกระชับและกลับด้าน

3.5 จับเส้นตอกมา 1 เส้น นับจากซ้ายมือ นำเส้นตอกที่จับนั้นวางลงช่องที่ 3 จับเส้นที่ 2 ด้านซ้ายมือวางลงช่องที่ 4 จับเส้นที่ 3 ด้านซ้ายมือวางลงช่องที่ 5 จับเส้นที่ 4 ด้านซ้ายมือวางลงช่องที่ 6 และจับเส้นที่ 5 ด้านซ้ายมือวางลงช่องที่ 7 และเส้นที่เหลืออีก 3 เส้นสอดช่องที่ 1 2 3 ตามลำดับ ถัดมาเส้นตอกที่วางลงช่องที่ 3 เอาเข้าช่องที่ 1 ออกช่องที่ 4 เส้นตอกที่วางลงช่องที่ 4 เอาเข้าช่องที่ 1 ออกช่องที่ 5 เส้นตอกที่วางลงช่องที่ 5 เอาเข้าช่องที่ 1 ออกช่องที่ 6 เส้นตอกที่วางลงช่องที่ 6 เอาเข้าช่องที่ 1 ออกช่องที่ 7 และเส้นตอกที่วางลงช่องที่ 7 เอาเข้าช่องที่ 1 ออกช่องที่ 8 จากนั้นจัดและดึงตอกให้แน่นตัดแต่งกลีบดอกผืนให้สวยงาม

รูปที่ 15 ขั้นตอนการทำลวดลายดอกผืน ที่มา : วาสนา สายมา

3.6 เมื่อได้ดอกผืนขนาดเล็กหรือใหญ่ตามต้องการเพื่อทำเป็นดอกหลักในการนำเอาดอกหรือชิ้นส่วนของลวดลายต่าง ๆ มาประกอบในรูปแบบเครื่องแขวน และโครงสร้างของดอกที่มี

กลีบดอกยื่นออกรองรับใช้เป็นที่ยึดกับชิ้นงานของลวดลายต่าง ๆ เพื่อแขวนตามกลีบดอกที่มีอยู่ในตัวลาย ซึ่งลวดลายนี้ไม่จำเป็นต้องทำโครงสร้างเหมือนเครื่องแขวนชนิดอื่น ๆ

ภาพที่ 16 ขั้นตอนการขึ้นโครงและประกอบเป็นเครื่องแขวนสมัยใหม่ด้วยการประยุกต์ลวดลายดอกผืน

ที่มา : วาสนา สายมา

3.7 ขั้นตอนการทำดอกบานขึ้น โดยฉีกเส้นดอกให้มีขนาดความกว้าง 1-1.5 ซม. ให้เท่ากัน 4 เส้น ความยาวเส้นดอกโดยทั่วไปจะยาว 80-120 ซม. และรวบปลายทั้ง 4 เส้น มัดให้เป็นปมแล้วคลี่เส้นดอกให้เรียงลำดับ

3.8 นำเส้นดอกบนสุดหมุนเข้าหาปมให้เส้นดอกที่หมุนมีขนาดเล็ก ให้ครบ 12 ครั้ง จากนั้นหมุนเส้นดอกเหมือนเดิมแต่ทำให้มีขนาดใหญ่

กว่าเดิมและหมุนอีก 12 ครั้ง ให้เส้นดอกมีขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับจนครบ

3.9 เมื่อทำจนครบแล้วให้จับหมุนส่วนล่างของดอกให้อยู่ข้างบน หมุนจนครบเส้นดอกโดยกลับของดอกจะซ้อนกัน

3.10 เมื่อทำจนเสร็จแล้วก็จะได้ออกบานขึ้น

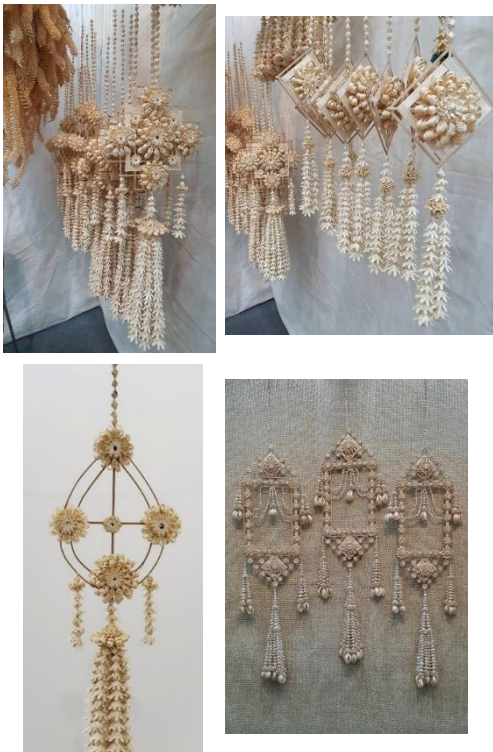

ภาพที่ 17 ขั้นตอนการทำลวดลายดอกบานขึ้น

ที่มา : วาสนา สายมา

3.11 เมื่อได้ดอกบานชื่น แต่ละขนาดแตกต่างกันตามที่ต้องการดอกเล็กหรือใหญ่สามารถกำหนดได้ จากนั้นออกแบบโครงที่ทำจากไม้ไผ่ในรูปทรงต่าง ๆ ตามความเหมาะสมนำดอกบานชื่นที่สานขนาดต่าง ๆ มามัดยึดติดกับโครงในรูปทรงที่ออกแบบที่เป็นเครื่องแขวนในรูปทรงต่าง ๆ

ภาพที่ 18 ขั้นตอนการขึ้นโครงและประกอบเป็นเครื่องแขวนสมัยใหม่ด้วยการประยุกต์ลวดลายดอกบานชื่น
ที่มา : วาสนา สายมา

สรุปและอภิปรายผล

ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ของชมรมผู้สูงอายุมีรูปแบบและลวดลายแบบเดิม ๆ จำนวน 10 รูปแบบคือ 1. โมบายดอกผืน 2. โมบายนก 3. โมบายปลาตะเพียน 4. โมบายม้า 5. เส้นไปตอก 6. ม่านดอกบานชื่น 7. พัดจามร 8. พัดสาน 9. ดอกรวงข้าว และ 10. โมบายนกวาสนา ซึ่งแต่ละแบบ มีรูปทรงและลักษณะที่โดดเด่นสวยงามแตกต่างกันไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงลวดลายดอกผืน เพราะกลีบดอกมี 4 กลีบ ปลายมนแผ่ออกหรือยกเป็นฝอยที่โดดเด่นผสมผสานร่วมกับลวดลายอื่น ๆ เช่น ลวดลายดอกบัวตูม ดอกพิกุล ดอกคำหลวง ดอกจิก ดอกปิ่นนพเก้า และกรงนก และดอกบานชื่น เพราะดอกออกเป็นช่อกระจุกทั้งดอกชั้นเดียวและดอกซ้อน กลีบดอกวงนอกรูปขอบหยาบและดอกมีรูปทรงเรียงกลีบดอกหลายแบบผสมผสานร่วมกับลวดลายอื่น ๆ เช่น ลวดลายเกลียว ไอรเรศ รวงข้าว ดอกสาน ซึ่งเป็นลวดลายที่สามารถนำมาประยุกต์เป็นเครื่องแขวนสมัยใหม่สำหรับตกแต่งภายในอาคารหรือบ้านเรือน รูปแบบการจักสานมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันจึงนำมา 2 ลวดลายนี้มาออกแบบและพัฒนาเป็นเครื่องแขวนสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความสวยงาม แปลกตา และสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดกลุ่มผู้บริโภคสมัยใหม่และขยายการตลาดได้

ข้อเสนอแนะ

1. การออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องการรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายของวัสดุที่นำมาใช้ในการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ร่วมกับการใช้ไม้ไฟ เพื่อให้เกิดความสวยงาม ประณีต

2. พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไฟในด้านนวัตกรรมและมีคุณภาพมากขึ้นเพื่อตอบสนองตรงตามความต้องการของผู้ซื้อให้มากขึ้น

References

- Atsawangkun, C. (2005). **Okbaep Hai Don Chai: Khumue Kan Okbaep Banchu Phan Samrap Phuprakopkan Lae Nak Okbaep**. Chiang Mai: Within Books. (in Thai)
- Department of Curriculum and Instruction Development. (2001). **Creativity**. Bangkok: Ministry of Education. (in Thai)
- Lisuwan, W. (1984a). **Basketry in Thailand**. Bangkok: Odeon Store. (in Thai)
- Lisuwan, W. (1984b). **Thai arts and crafts**. Bangkok: Panaya Press. (in Thai)

- Phengchan, S. (2003). **Wickers of the north**. Bangkok: Silkworm Books. (in Thai)
- Pimpa, N. (2006). **Real design marketing**. Bangkok: Print-At-Me. (in Thai)
- Ritthichot, S. (1992). **Bamboo wicker**. Bangkok: Panaya Press. (in Thai)
- Soonthornseri, K. (2001). **Magic bamboo**. Bangkok: Thai Watana Panich Press. (in Thai)
- Wiriyanon, W. (1984). **Wickers**. Bangkok: Praepittaya. (in Thai)